

MESTNA OBČINA CELJE, KOMISIJA MLADI ZA CELJE

Osti jarej, pozdravljanje v slovenščini

Raziskovalna naloga

Avtorja: Jan Orehov, Amadej Prepadnik Mentor: Črt Močivnik, prof.

Celje, marec 2018

I. osnovna šola Celje

*Osti jarej,
pozdravljanje v slovenščini*

Raziskovalna naloga

Avtorja: Jan Orehov
Amadej Prepadnik

Mentor: Črt Močivnik, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, marec 2018

Povzetek

Za to raziskovalno nalogo sva se odločila, ker naju je privlačila različnost vsakdanjih pozdravov. Raziskovalna naloga vsebuje veliko podatkov o bontonu pozdravljanja in o vsakdanjih pozdravih – starejših in novejših. Pozdrav je del našega vsakdana, zato se nama zdi pomembno, da se o njihovi rabi čim bolj podučimo. Raziskovala sva predvsem načine pozdravljanja, spreminjanje pozdravov skozi čas, uporabo bontona pozdravljanja idr. Ugotovila sva, da je pozdravljanje osnova bontona, ki daje vtis osebnosti, in da sta pozdravljanje in rokovanje dve osnovni kretnji, ki ju človek pozna že iz pradavnine. Raziskovala sva tudi izvore pozdravov (npr. iz Svetega pisma, starega Rima ...).

Pregledala sva pozdrave v nekaterih drugih državah in kulturah ter jih primerjala s slovenskimi. V pomoč nama je bila tudi anketa o vsakdanjih pozdravih in načinih pozdravljanja, ki sva jo izvedla med učenci in učitelji. S to anketo sva ugotovila in preverila razlike med starejšimi in mlajšimi oz. novejšimi vsakdanjimi pozdravi. Vire sva črpala iz knjižne zbirke Mestne knjižnice Celje, šolske knjižnice I. osnovne šole Celje in s spletnih virov (navedeni na koncu). Upava, da bo tovrstno raziskovanje prineslo nova znanja in obzorja s področja pozdravljanja.

Ključne besede: pozdravljanje, bonton, kultura

Kazalo vsebine

1. Uvod.....	4
1.1 Metodologija, opis raziskovalnega problema.....	4
1.2 Hipoteze	5
2. Teoretični del	6
2.1 Pozdravi skozi čas	6
2.2 Bonton pozdravljanja	7
2.3 Načini pozdravljanja	8
2.4 Spreminjanje pozdravov	9
2.5 Pozdravi po svetu – danes in v preteklosti	10
3. Anketa – pozdravljanje mlajših, starejših	11
3.1 Podatki o anketirancih (40 učencev)	11
3.2 Rezultati ankete.....	11
4. Sklepne ugotovitve	18
5. Zaključek	19
Viri in literatura	20

1. Uvod

1.1 Metodologija, opis raziskovalnega problema

Pozdravi v slovenskem jeziku so raznoliki. S pozdravi se v vsakdanjem življenju neprestano opominjamo, da smo socialna bitja, ki potrebujemo bližino (so)človeka. Prvi stik navadno vzpostavimo ravno s pozdravom, ki ga uporabimo glede na okoliščine sporočanja.

Pozdravljamo ljudi, s katerimi se srečamo v parku, trgovini, knjižnici, na delovnem mestu, v dvigalu ... Pozdrav je sestavljen iz dveh delov – pozdrava in odzdrava. Ko pozdravimo človeka, mu s tem izrečemo dobrodošlico, smo do njega pozorni, mu povemo, da je zaželen. Pozdrav je vedno vljuden, kako in kdaj pozdravljamo ter s katerimi besedami, pa je odvisno od vrste in okoliščin srečanja. Odzdravimo s podobnim pozdravom. Odzdravljanje je človekova dolžnost in kdor ne odzdravi, pokaže svojo neolikanost.

Najine vire sva črpala iz Mestne knjižnice Celje in iz šolske knjižnice na I. osnovni šoli v Celju. Gradivo dva skrbno pregledala, ga preučila in se posvetovala z mentorjem. Osredotočila sva se predvsem na podatke o razlikah med pozdravi, o bontonu pozdravljanja in o razvoju pozdravov skozi čas.

Pri raziskavi sva uporabljala zlasti:

- a) metodo anketiranja,
- b) metodo dela z viri in literaturo,
- c) metodo obdelave podatkov.

V anketo sva vključila učence od šestega do devetega razreda naše šole, ki so nama odgovorili na nekaj kratkih vprašanj, s katerimi sva poskušala ugotoviti načine pozdravljanja in poznavanje bontona pozdravljanja.

1.2 Hipoteze

Na osnovi pregledane literature in lastnih spoznanj, sva si zastavila naslednje hipoteze.

1. *hipoteza*

Bonton pozdravljanja v današnji družbi ni več uporaben.

2. *hipoteza*

Pozdravi starejših se ne razlikujejo od pozdravov mlajših.

3. *hipoteza*

Starejši pozdravi so še danes v uporabi (npr. kot izpeljanke).

4. *hipoteza*

Večina pozdravov mladoletnih je prevzetih iz tujih jezikov.

2. Teoretični del

2.1 Pozdravi skozi čas

Pozdrav in rokovanje sta dve osnovni človeški kretnji, ki ju je človek prinesel iz pradavnine. Že pračlovek je z dvignjenimi in razkritimi dlanmi povedal naključnim mimoidočim, da nima sovražnih namenov. Kretnje z dlanmi so še danes najbolj zanesljiv način, da odkrijemo značaj človeka.

Pozdravi so lahko formalni ali neformalni. Sicer pa pozdravljamo z namenom, da izkažemo dobrodošlico, pozornost, zaželenost in gostoljubje. Da je pozdrav res pomemben, dokazuje tudi to, da ima svoj svetovni dan.

V poslovnem svetu ljudi ogovarjamo z »Vi«. To velja tudi za mlade.

Dogovor tikanja ali vikanja naj velja ne glede na formalnost položaja (ne moremo nekoga na zabavi tikati, v službi pa vikati).

Če v poslovnem odnosu pride do želje po tikanju, predlaga to starejša oseba mlajši, nadrejeni podrejenemu in moški ženski (slednje pravilo danes ni več tako obvezujoče).

Obratno pa je pri neuradnih srečanjih. Takrat ni potrebe po nagovarjanju z »Vi«.

Takrat tudi dogovor tikanja in vikanja ni potreben (razen če je tako v navadi).

Rokovanje je najsplošnejša in najbolj razširjena oblika pozdrava. Je tudi znak zaupanja. Prav tako se ga poslužujemo tudi ob sklepanju novih poznanstev, izrekanju priznanj, voščil, tako v prijateljskem kot poslovnem svetu. Čeprav naj bi pri rokovanju šlo za prijeten običaj, nekateri ljudje ne marajo rokovanja. Imamo pa tudi take ljudi, ki rokovanje izrabljajo, da pokažejo svoj močni značaj.

Pri srečanju sogovornika najprej odkrito pogledamo v oči. Tudi kasneje ga glejmo predvsem v oči in obraz. Dlani, odprte proti sogovorniku, pomenijo odkritost. Nasprotno pa proti telesu obrnjene dlani sporočajo, da želi človek nekaj skriti. Od tod

tudi izvira pradačni pomen rokovanja: nasprotnika sta pokazala, da nimata orožja in da strah ni potreben.

Pri rokovanju stojimo približno 50 cm narazen. Stisk dlani naj bo trden, a ne premočan, in nikakor mlahav. Rokujemo se stoje; če je treba, stopimo izza mize, saj rokovanje preko mize ni primerno. Pri tem se nasmehnemo, pozdravimo, povemo ime in priimek.

Prva ponudi roko ženska moškemu, vodilni podrejenemu, starejši mlajšemu v družbi. Na prireditvah se najprej rokujemo z gostiteljem, nato z drugimi gosti (za mizo v smeri desno od gostitelja). V večji družbi se ne rokujemo z vsemi, pač pa samo z nagibom glave pozdravimo prisotne (Osredečki 1990).

2.2 Bonton pozdravljanja

Bonton je družbeno zelo pomemben, saj vpliva na sprejetost posameznika v družbi. Prav tako je bonton odraz družbene in osebne kulture. Navezovanje medsebojnih odnosov se največkrat začne s komunikacijo – verbalno ali neverbalno.

Pozdravljanje je osnova bontona. V poslovnem svetu pozdravljamo z 'dober dan', 'dober večer' in 'dobro jutro' (do 8. ali 9. ure zjutraj). Neformalni pozdravi (živjo, halo, zdravo, čao) so dovoljeni samo pri neformalnih stikih.

Vedno pozdravimo glasno in razločno, pozdravljenega pogledamo v oči in pokimamo v znak spoštovanja. Pravila so nasprotna kot pri rokovanju: prvi pozdravi podrejeni nadrejenega, moški žensko ali mlajši starejšega. Pozdravi tisti, ki vstopi v prostor. Pozdravimo tudi, če zamudimo na srečanje, vendar ne preglasno in brez komentarjev, da ne motimo.

Pozdravimo tudi neznance v čakalnicah, na stopniščih, v dvigalih. Prvi pozdravi tisti, ki je pristopil ali prisedel (Osredečki 1990, Vodopivec 2004).

Pozdravljanje je vljudno, odzdravljanje pa je dolžnost.

Pri predstavljanju sebe ali drugega razločno povemo ime, priimek in položaj. Vedno povemo najprej ime in nato priimek, ne obratno. Tudi ne povemo samo imena ali samo priimka. Uporabimo lahko tudi akademski naziv in naziv izobrazbe. Vsakemu sta njegovo ime in priimek sveta, zato se potrudimo, da ju pravilno izgovarjamo in uporabljamo (naglašujemo, pišemo, sklanjamo).

Ko se prvič srečamo s človekom, si ustvarjamo vtis o njem. Naša zavest se intenzivno ukvarja z njegovo podobo – očmi, mimiko, pričesko, vonjem in barvo glasu, govornimi posebnostmi ... Le delček pozornosti posvetimo vsebini povedanega, zato si pogosto ne zapomnimo njegovega imena in priimka. Če se nam to zgodi, odkrito vprašajmo: »Mi lahko, prosim, še enkrat poveste svoje ime?« Tega vam nihče ne bo zameril, vendar si takrat ime zagotovo zapomnite ali zapišite. Predstavimo mlajšega starejšemu, podrejenega nadrejenemu, moškega ženski in nato obratno.

2.3 Načini pozdravljanja

Vsako srečanje se začne s pozdravom, ki je v našem življenju zelo pomemben, in je osnova bontona. Pozdravljamo ljudi, s katerimi se srečamo v trgovini, knjižnici, na delovnem mestu, v dvigalu ... Pozdrav je sestavljen iz **pozdrava** in **odzdrava**. Ko pozdravimo človeka, mu s tem izrečemo dobrodošlico, smo do njega pozorni, mu povemo, da je zaželen. Pozdrav je vedno vljuden, kako in kdaj pozdravljamo ter s katerimi besedami, pa je odvisno od vrste srečanja. Odzdravimo s podobnim pozdravom. Odzdravljanje je človekova dolžnost in kdor ne odzdravi, pokaže svojo neolikanost.

V nadaljevanju navajava nekaj uradnih in neuradnih pozdravov.

Uradno pozdravljanje

- Podajanje roke v pozdrav – izvira iz svetega pisma;
- roke ne dajemo samo v pozdrav, tudi v slovo;
- v starem Rimu je bil to znak sloge in skupnosti;
- istočasno moramo sogovorca gledati v oči;
- uradni pozdravi – pozdravljeni, dober dan, dober večer ...

Neuradno pozdravljanje – med vrstniki

- Drugačni pozdravi zaradi želje po sprejetosti;
- najpogostejši pozdravi – hej, ej, hoj, čao, čav, ojla ...

2.4 Spreminjanje pozdravov

»Osti jarej!« se glasi najstarejši znani slovenski zapisani pozdrav ali napitnica oziroma zdravica. Dandanes je pozdrav po okrog 2.500 letih znova aktualen in ga spet uporablja čedalje več mladih Slovencev. Najbolj razširjen je ta staroslovenski pozdrav v njegovi skrajšani različici »oj!«. Ta se je v zadnjih nekaj letih tako razširil, da mnogi, ki ga uporabljajo v vsakodnevnih stikih z drugimi, niti ne vedo, kaj pomeni.

»Osti jarej« je kratek napis na starodavnem vrču za točenje pijač. Najden je bil na današnjem slovenskem ozemlju blizu kraja Škocjan na Krasu, leta 1911. Danes hranijo vrč z napisom »osti jarej« v muzeju v Trstu. Vrč izvira iz obdobja nekaj sto let pred našim štetjem, ko so na področju srednje Evrope živeli naši predniki, kateri so v starodavnih zgodovinskih virih imenovani Veneti. Po njih se danes imenujejo slovite Benetke, pokrajina Veneto v današnji Italiji in Venetski zaliv v Jadranskem morju, katerega sestavni del je tudi Tržaški zaliv (Sršen 1992).

2.5 Pozdravi po svetu – danes in v preteklosti

Veliko ljudi po vsem svetu uporablja različne pozdrave z istim namenom – pozdraviti bližnje. Temu pravimo kultura pozdravljanja, ki je v vsaki kulturi/državi drugačna.

Ponekod, npr. v Sloveniji, se pozdravljamo ustno oz. z rokovanjem/objemom. Po večini sveta pa velja drugačna kultura pozdravljanja, ki jo navajava v nadaljevanju.

Francija:

- poljubljanje na lica,
- razne fraze (salut, au revoir);

Eskimi:

- drgnjenje nosov;

Japonska

- globok priklon(izraža spoštovanje).

Zanimivi pozdravi so tudi v času Rima. Takrat se je pozdravljalo z »Ave«, kar pomeni pozdravljen. Malo kasneje v Jeruzalemu pa pogosto slišimo pozdrav »Mir s teboj«, ki je simboliziral mir v krščanski in judovski veri. Če pa gremo še naprej, pa lahko v času Venetov najdemo tudi pozdrava »Osti jarej« ter »Živeli«, ki sta bila v prvotni obliki napitnici v slovanskem jeziku (Sršen 1992).

3. Anketa – pozdravljanje mlajših, starejših

3.1 Podatki o anketirancih (40 učencev)

Spol	moški: 17	ženski: 23
Razred	6. razred	13
	7. razred	8
	8. razred	12
	9. razred	7
Stopnja izobrazbe	Osnovna šola:	40

3.2 Rezultati ankete

V tem delu sledijo rezultati oz. odgovori na ankete. Še prej pa si lahko ogledate vprašanja ankete.

1. V mestu srečaš učitelja. Kako bi ga pozdravil/-a?

- a) Čao, stari
- b) Dober dan, gospod ...
- c) Zdravo, prijatelj
- č) Dober dan
- d) Pozdravljeni

2. Kako pozdravljaš prijatelje? Napiši tri primere.

3. Ali upoštevaš bonton pozdravljanja?

a) Da.

b) Ne.

c) Včasih.

č) Nisem še slišal zanj.

4. Z očetom greš na sprehod, srečata njegovega sodelavca. Sodelavec očeta vika, tebe pa tika. Ali je to prav?

a) Da.

b) Ne.

Svojo izbiro pojasni.

5. Ali veš, katere pozdrave so uporabljali pred desetimi leti?

a) Da.

b) Ne.

Če si obkrožil/-a da, jih nekaj navedi.

6. Ali morda poznaš še kakšen pozdrav, ki ne izhaja iz Slovenije?

a) Da.

b) Ne.

Če si obkrožil/-a da, navedi vsaj enega.

7. Kako pozdravljaš prijatelje prek e-pošte ali družbenih omrežij?

8. Katere pozdrave uporabimo v uradnih besedilih, npr. v vabilu, pismu, prošnji?

9. Navedi pozdrave, ki bi jih uporabil/-a za naslednje osebe:

a) oče, mati:

b) babica, dedek:

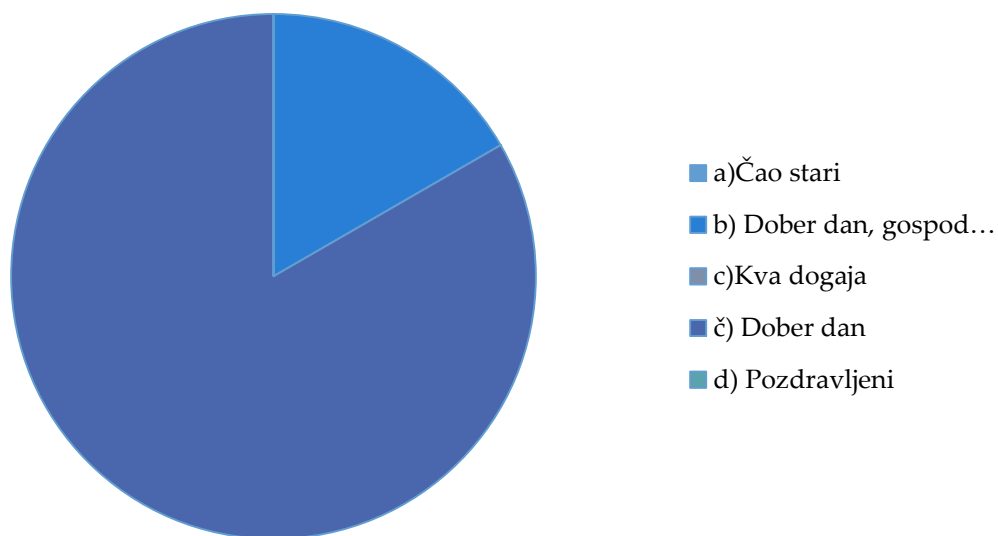
c) zdravnik/-ca:

č) sošolec/-ka:

d) bratranec, sestrična:

e) poštar:

1. vprašanje

Ugotovitve:

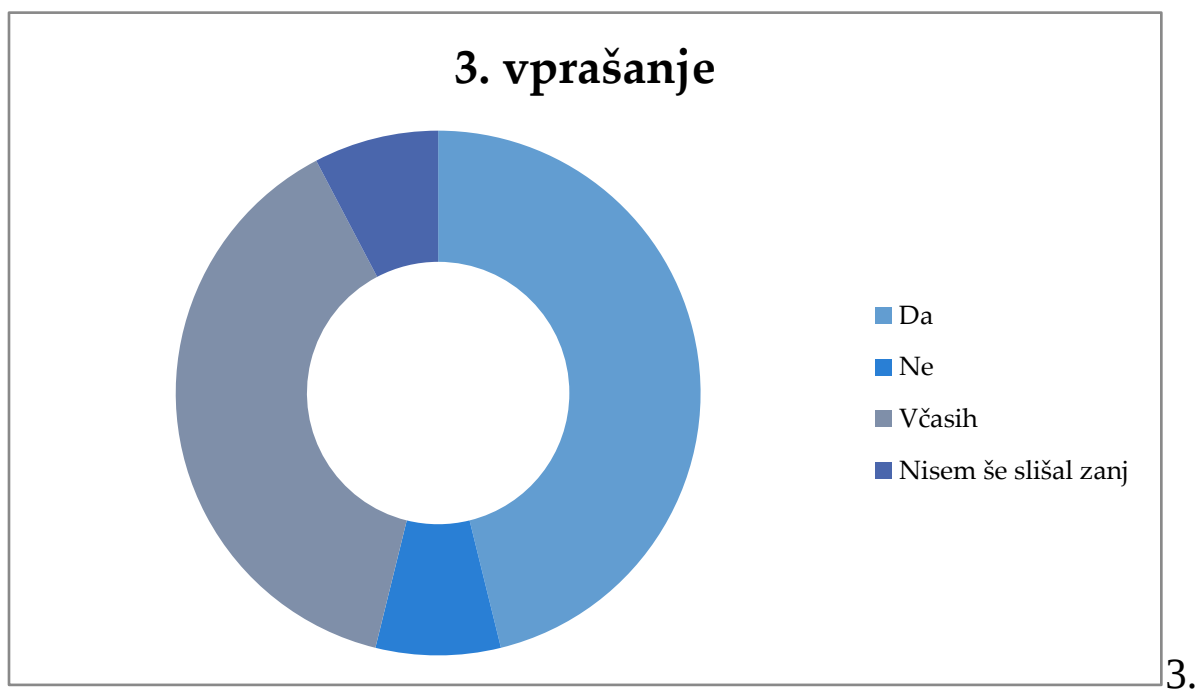
Učenci pozdravljajo učitelje brez naziva oz. priimka (npr. Dober dan).

2. vprašanje

Odgovori Hej, hojla, oj, čao ...

Ugotovitve:

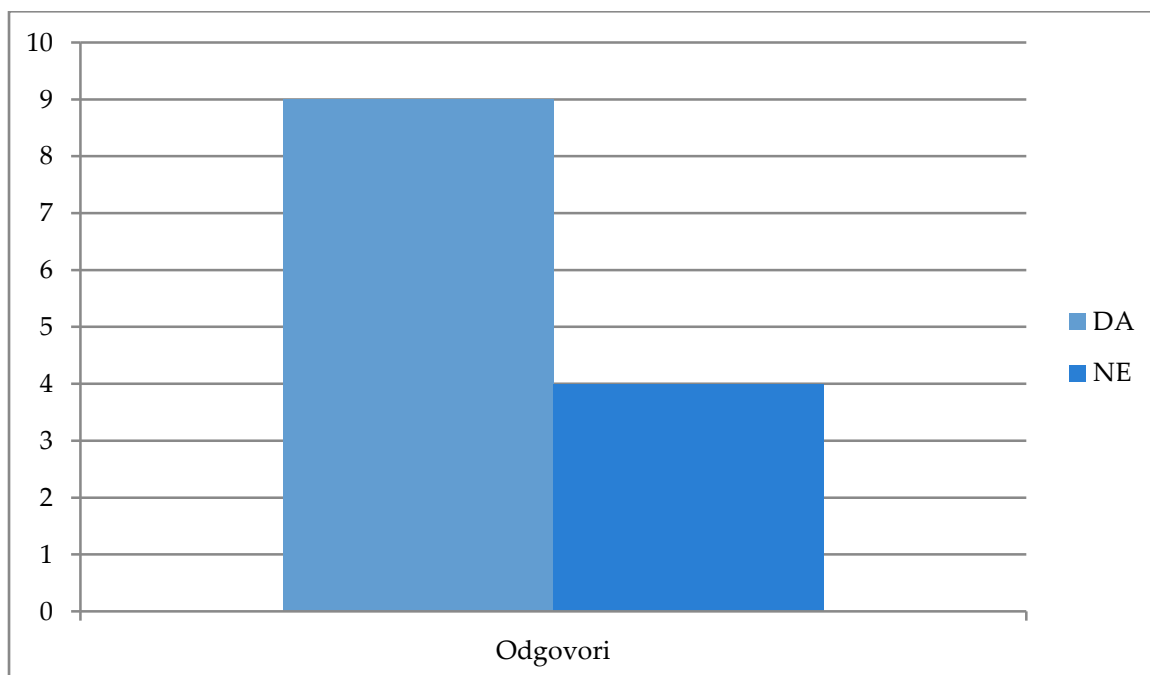
Večinoma uporabljamo neknjižne pozdrave ter tujke.

Ugotovitve:

Veliko učencev upošteva bonton pozdravljanja, so pa tudi izjeme, ki ga ne upoštevajo oz. ne poznajo.

4. vprašanje

Ugotovitve:

Veliko učencev se strinja z uporabo vikanja in tikanja, so pa posamezniki, ki ne razumejo oz. se ne strinjajo s tem.

5. vprašanje

Od vseh anketiranih so bile tri izjeme, ki so poznale pozdrave iz preteklosti.

Odgovorili so z bog daj, zdravo, pozdravljeni ...

Ugotovitve:

Zelo slabo poznamo stare pozdrave.

6. vprašanje

Odgovarjali so predvsem z angleškimi odgovori, npr. hi, hello idr., ali pa z nemškimi, npr. guten morgen, ter z mnogimi drugimi tujkami.

Ugotovitve:

Poznamo veliko različnih pozdravov iz raznih tujih kultur.

7. vprašanje

Po večini se med seboj pozdravljajo hej, hoj ...

Ugotovitve:

Pozdravljamo se neknjižno.

8. vprašanje

Skoraj vsi so odgovorili s pozdravljeni, lep pozdrav, dober dan ...

Ugotovitve:

Večina učencev uporablja knjižne in uradne pozdrave v uradnih besedilih.

9. vprašanje

- a) Hej, zdravo ...
- b) Hoj, zdravo ...
- c) Dober dan, pozdravljeni ...
- č) Hej, hoj, oj ...
- d) Hej, oj ...
- e) Dober dan, zdravo ...

4. Sklepne ugotovitve

H 1: Ta hipoteza ne drži, ker ga veliko otrok ter odraslih uporablja še danes. Prav tako je pomemben za ohranjanje slovenskega jezika in bontona.

H 2: Hipoteza delno drži, saj mlajši še danes uporabljamo stare pozdrave, npr. »pozdravljen«, ponekod tudi »bog daj«. Res pa je, da se nekateri pozdravi popolnoma in v celoti razlikujejo, kar pa ni najbolje za slovensko kulturo pozdravljanja.

H 3: Hipoteza drži, če vzamemo na primer pozdrav »osti jarej«, ki je bil napitnica v času Venetov. Ponekod še vedno uporabljamo ta pozdrav, če pa ne v originalu, pa ga zagotovo poznate pod različico »oj«.

H 4: Hipoteza delno drži, saj danes mlajši uporabljajo pozdrave »čavči« (slovanski jezik), »helo« (angleščina) in izraze za poslovido, kot so »bye« itd.

5. Zaključek

Raziskovanje o slovenskih pozdravih nama je bilo v veselje, saj sva tako ozavestila in prebudila nova znanja o tako pomembni temi, ki nas spremlja vsak dan.

Želiva si, da bi ljudje v prihodnosti naredili še kakšno raziskovalno nalogo o tej temi in da bi se začeli zavedati o pomembnosti avtohtonosti slovenskih pozdravov. Sicer pa je raziskovalna naloga namenjena predvsem tistim, ki si želijo o tej temi izvedeti več. V pomoč so nama bili razni viri oz. literatura, ki je navedena ob koncu naloge, in anketa.

Upava, da vam je najina raziskovalna naloga prinesla nova obzorja in znanja.

Viri in literatura

- N. Cajhen, N. Drusany, D. Krapko, M. Križaj, M. Bešter Turk, 2017: *Slovenščina za vsak dan 8*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
- Dreo, Zlatka, 2003: *Pot v poslovni svet*. Slovenska Bistrica, IZZA.
- Don Marko M., 2011: Je pozdrav tudi, če koga kresneš po gobcu?!
- Juriševič M., 2012: *Motiviranje učencev v šoli*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Osredečki, Eduard, Osredečki, Amalija, 1990: *Sodobni bonton*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sršen, Janez, 1992: *Jezik naš vsakdanji*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Vodopivec, Milan; Vodopivec, Matija, 2004: *Kako raziskujem, pišem, nastopam – sporočilna tehnika pisanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.